

legfontosabb országtörténeti szintézisek, sokban segíthetik egy-egy „háborús téma” bemutatását. Ugyanakkor a kelleténél talán nagyobb mértékű az internetes anyagok felhasználása, melyek forrásértéke egyes esetekben bizonytalan lehet, s forráskritikai kérdéseket vehet fel a több fejezet elkészítéséhez jelentős arányban igénybe vett korabeli magyar sajtóanyag is.

Mindent összevetve a recenzió alá vont könyv jelentősen hozzájárul az itthon kevésbé, vagy alig ismert, közelmúltbeli háborúk részletes megismeréséhez, így célját mindenképpen teljesíti. A munka a felsőoktatás számára fon-

tos oktatási anyag lehet, bár tankönyvként történő használatát megkönnyítette volna, ha a művet név-, tárgy- és/vagy helynévmutató zárja. A szóban forgó kötet ennek ellenére vitán felül haszonnal forgatható mind a szakemberek, mind a nagyközönség számára.

A hazai hadtörténetírásnak az elmúlt hatvan év katonai eseményeit illetően komoly mulasztásokat kell ledolgoznia. Babos László és Papp Tamás könyvével fontos lépéseket tett a pótlás útján. Csak reménykedhetünk, hogy lesz folytatása.

Hadfi Örs Tamás

VÁNDOR KÁROLY

LÉGIERŐ TÁRSBÉRLETBEN (I.)

(VPP Kiadó, Budapest, 2009. 288 o.)

Vándor Károly repüléstörténész, a Magyar Repüléstörténeti Társaság tagja. 18 éve foglalkozik a Szovjet Légierő történetével. 2001-től a *Top Gun* és az *Aranysas* hasábjain is találkozhattunk érdekes és sajátos stílusú írásaival.

Mint tudjuk, az ember életében az egyik legmeghatározóbb időszak a tizenéves kor, a fiatalokat ekkor érő benyomások igazán mély nyomot hagynak, s sokszor kihatnak a hivatás választására is. Vándor Károly tinédzser korában egy családi barát segítségével bejutott a kunmadarasi, zárt szovjet repülőterre. Ez volt az a lökés, ami elindította ezen az úton, ami e téma (a szovjet légierő Magyarországon) kutatására ösztönözte. Később, 1989-ben a helyi felderítőezred második századának parancsnoka megmutatta neki a repülőteret működés közben. Több alkalommal járt a bázison, megfigyelhette a repülőgépeket fel- és leszállás közben, járt a fedezékekben, ült repülőgépekben.

A szovjet csapatok kivonása után kezdte el gyűjteni az információkat a kunmadarasi repülőter történetével kapcsolatban, de a kutatás során hamar rájött, hogy annak történetét nem lehet elválasztani a többi bázistól, annyi áttelepítés zajlott itt. Az internet megjelenése újabb lökést adott munkájának: az addigi leküzdhetetlennek hitt földrajzi akadályok eltűntek, a világhálónak köszönhetően előkerültek a régi ismerősök, családi barátok, itt szolgált pilóták, műszakiak. Közülük több ezerrel (!) készített részletes interjút, melyben a kérdéses

témákat tisztázni tudta, fel tudta oldani az esetleges ellentmondásokat. Interjúalanyai közül többel szoros barátságot kötött, és már találkozót is szervezett az egykor Kunmadarason szolgált pilóták és műszakiak részvételével. Nagyon sokat segítettek a megkérdezettek a fotóanyagok összegyűjtésében is. Bár a KGB tisztek alapvetően nem örültek a repülőtechnika fotózásának, azért készült egy-két fotó a gépek előtt, s többek külön engedéllyel sorozatokat is készíthettek itteni szolgálatuk során.

Az információkat a számos interjú túl magyar, német, osztrák, orosz és amerikai levéltárakból származó, eddig fel nem dolgozott források erősítették meg. A szerző a Hadtörténelmi Levéltár számos anyagát dolgozta fel, köztük az ún. Zala-gyakorlat (az 1968-as csehszlovákiai beavatkozás) anyagát is. Német repüléstörténész kollegái ottani információkkal segítették kutatását, hiszen a nyugatnémet hírszerzés folyamatosan figyelte az ausztriai és magyarországi szovjet alakulatok rádiózását, mozgásait. Az Egyesült Államok legnagyobb levéltárában hozzájutott az Ausztriában állomásozó Amerikai Csapatok felderítési jelentéseihez, melyek, bár néha tévednek, komoly részletességgel elemzik a Szovjet Légierő itteni tevékenységét, mozgásait, típusváltásait.

Vándor Károly tehát igyekezett több forrásból információt kapni egy-egy témáról, különösen a vitás esetekben. A két évtizede folytatott gyűjtés eredményeit összegző kötet be-

mutatja a Magyarországon állomásozott Szovjet Légierő részletes történetét az első szovjet repülőegységek 1944 őszi magyarországi megjelenésétől elindulva egészen az utolsó szovjet katona (Silov altábornagy) 1991-es távozásáig.

A kutató, véleményem szerint helyesen, a hazánkban lévő repülőterek mellett az Ausztriában települtekre is nagy figyelmet fordított, hiszen ezek egy magasabbegység alárendeltségében voltak az 1955-ös ausztriai kivonásig. Nem maradhattak ki a szintén a 2. Légi Hadseereg kötelékébe tartozó, de 1945 őszéig Csehszlovákiában diszlokáló alakulatok sem. Így valóban a teljes egészet együtt és mutatja be.

A szerző az összegyűjtött hatalmas anyagból – erősen válogatva – két kötetet állított össze, ezek közül most az elsőt foghatjuk a kezünkbe. Az ismereteket igen jól használható rendbe foglalta. Az egyes repülőterek, bázisok bemutatását megelőzően bevezeti az olvasót a téma szaknyelvébe, a rövidítésekbe, majd felvázolja az általános jellegzetességeket is (a magasabbegységek felépítésétől a baleseteken át az emberi tényezőig). Itt kaptak helyet az egyes kiszolgáló alakulatok bázisai, az atomfegyverraktárak és a repülőgép fedezékek típusai háromdimenziós rajzokkal. Mindez nagy segítség a témában kevésbé jártas, ámde érdeklődő olvasók számára. És bizony, szintén őket segíti a mellékelt könyvjelzőn szereplő rövidítéslista is. Vándor ugyanis maradt a szovjet rövidítéseknél, így értelemszerűen a cirill betűknél (amit egyre kevesebb magyar ért meg), ami egyúttal azt is jelenti, hogy nem alkalmazta a volt magyar légierő szakszavait, illetve rövidítéseit.

Az általános rész után a kötetben egy történelmi összefoglaló következik, melyben szakaszokra bontva az eseményeket, a történelmi folyamatokat, történéseket felülnézetben mutatja be. Így, az egész témát felülről nézve jobban érthetjük a hátteret, a nagyobb eseményeket, a csapatmozgásokat, áttelepítéseket és átszervezéseket is.

Ez után pedig közel kétszáznegyven oldalon át enciklopédikus lista következik a Szovjet Légierő repülő- és támogató alakulatainak magyarországi bázisairól. Az egyes bázisok leírásánál Vándor szerepelteti a bázis pontos elhelyezkedését, távolságát más településektől, a bázis és az ott települő alakulatok hívójelét, a repülőterek esetében azok felszállópályáinak adatait, mint: méret, irány, anyag, építés éve; az egyes valaha ott települt alakulatokat az ál-

taluk használt géptípusokkal, az ott település idejével, s hogy honnan érkeztek és hova távoztak, végül az egyes bázisok rövid, tömör történetét.

A könyv, ha ennyi információ lenne benne csak, akkor egy nagyon pontos, részletes és enciklopédikus kézikönyv, egy valódi referenciamű lenne. De ez a kiadvány ennél tovább megy, ennél több: az teszi egyedülállóvá, hogy a fenti adatok mellett külön szövegdobozokban érdekes dokumentumok, újságvivágások, korabeli visszaemlékezések, színes történetek, sztorik és sohasem publikált, szenzációs fényképek és térképek színesítik a képet.

A könyvet lapozgatva azonnal feltűnnek a különleges, régen készült, néhol sérült, néhol rendkívüli minőségű fényképek. Ezek nagyon beszédes kordokumentumok, melyeken egy-egy érdekes pillanatot, életképet kaptak el készítőik. Abban az időszakban nem volt könnyű képeket készíteni a harci technikáról, katonai bázisokról. És ebben a kiadványban mégis benne vannak képek olyan ritka témákról is, amikről korábban egyáltalán nem rendelkezünk információkkal. (A fotók alatt még további érdekes információkat is találhat az olvasó.)

Nagy értéke a kötetnek, és alátámasztják a leírt adatokat az egykor szupertitkos objektumokról készült gyönyörű légifotók is, amelyeket a Szerző a Hadtörténelmi Térképár gyűjteményéből válogatott, csakúgy, mint a magyar és az orosz térképeket, amelyek a tájékozódásban, az egyes bázisok elhelyezkedésében segítik az olvasót. Ezért a könyvet jó szívvel ajánlom nem csak a történelmek, és a repülés iránt érdeklődőknek, helytörténészeknek, de mindenkinek, akit történelmünk ez az eddig kevésbé tárgyalt szelethez megérintett, vagy szeretnének egykor szupertitkos dolgokról olvasni, többet megtudni, illetve akik a kordokumentumokat szeretik.

Úgy gondolom, Vándor Károly munkája példaértékű, s biztos vagyok benne, hogy a második kötet, melyben további színes fotók, repülőgéptípusok, hajózoruhák és repülőgépek gyári- és oldalszámai, valamint alakulatok részletes listái fognak szerepelni, legalább ekkora érdeklődésre tarthat majd számot. Ha valakinek ott lesz a polcán a két kötet, minden alkalommal találhat majd valami új, érdekes részletet, fotót, történetet. És ez lesz az igazi elismerés a szerző számára.

Suba János

